

ANDRII DESHCHYTSIA
Nadzwyczajny i Pełnomocny Ambasador Ukrainy
w Rzeczypospolitej Polskiej
p.o. Ministra Spraw Zagranicznych Ukrainy (2014)

WSPÓŁCZESNE RELACJE DWUSTRONNE MIĘDZY UKRAINĄ A RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ

Dla mnie osobiście Polska jest jak bliska sercu „nowa stara historia”. Stara historia zaczęła się w 1996 r. – to właśnie Polska była krajem mej pierwszej zagranicznej kadencji dyplomatycznej. Na oczach budował się i umacniał nowy kraj – kraj ducha „Solidarności”. Poszczęściło mi się być w Warszawie podczas epokowych dla Polski wydarzeń – przystąpienia Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO) w 1999 r. oraz do Unii Europejskiej (UE) – w 2004 r. Słowem – były to bardzo dynamiczne, wypełnione po brzegi istotnymi wydarzeniami i wrażeniami kadencji.

Nowa zaś historia zaczęła się jesienią 2014 r. – i tak samo zachwycała. Lecz tym razem – tymi zmianami, które zaszły w Polsce w ciągu ostatnich dziesięciu lat. Jest to naprawdę nad wyraz ciekawe i zachwycające być świadkiem decyzji podejmowanych „na papierze”, a następnie widzieć rezultaty ich realizacji. To właśnie inspiruje najbardziej w mojej dzisiejszej pracy. Pragnę, aby mój kraj też pokonał tę niełatwą, ale wartą wysiłku drogę. Na własne oczy bowiem widzę jej zalety tutaj, w Polsce.

Przytoczę kilka liczb: w ciągu dziesięciu lat członkostwa w UE Produkt Krajowy Brutto Polski wzrósł o 50%; dzisiejszy, średni poziom dochodu Polaków stanowi ponad 2/3 średniego dochodu w krajach Unii; napływ inwestycji zagranicznych do Polski przekroczył 130 mld Euro; dzięki inwestycjom oraz funduszom strukturalnym UE w kraju powstało ponad 0,5 mln nowych miejsc pracy, zaś liczba Polaków żyjących poniżej progu ubóstwa spadła o 7 mln osób. Są to naprawdę imponujące liczby.

Pragnę zaakcentować, iż wyzwania, w obliczu których stoi Ukraina – odstąpienie od zacieśniania kontaktów z UE, które doprowadziło do „Rewolucji

Godności” i w konsekwencji do agresji rosyjskiej – w sposób znaczący zbliżyły do siebie nasze narody i wzmocniły ukraińsko-polskie relacje dwustronne na szczeblu oficjalnym.

Doskonale pamiętam mojego dobrego kolegę – Ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej (RP) na Ukrainie – Henryka Litwina, pośród setek Ukraińców na Placu Mychajliwskim w Kijowie w dniu 1 XII 2013 r., którzy demonstrowali swoje oburzenie z powodu brutalnego spacyfikowania manifestacji studenckich.

Zawsze będę pamiętał polskie flagi na Majdanie, wspólne akcje poparcia walk Ukraińców w polskich mediach, podświetlony na niebiesko-żółto jeden z symboli Warszawy – Pałac Kultury i Nauki, płomienne przemówienia parlamentarzystów polskich na scenie „Majdanu”. To wszystko szło z głębi serca, było bardzo szczere.

Od samego początku agresji rosyjskiej na Ukrainie, Polska stanowczo potępiła działania Federacji Rosyjskiej (FR), kwalifikując je jako akt agresji przeciw suwerenności i integralności terytorialnej państwa ukraińskiego. Z inicjatywy Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego, w dniach 3 i 4 III 2014 r. odbyły się nadzwyczajne posiedzenia Rady UE oraz Rady Północnoatlantyckiej, dotyczące agresywnych działań FR na Krymie. Warszawa konsekwentnie postulowała i nadal postuluje konieczność zachowania jedności UE i NATO w kwestii utrzymania sankcji wobec FR z tytułu okupacji Krymu i rozpalenia konfliktu na Donbasie. Polska niejednokrotnie – nie słowem, lecz czynem – wykazywała swoją solidarną postawę wobec Ukrainy.

Wraz z ważnym wsparciem politycznym, RP udziela Kijowowi zakrojonej na znaczącą skalę pomocy humanitarnej. Od 2014 r. polskim rząd przeznaczył na realizację projektów w tym obszarze 5 mln USD. Jest to przede wszystkim pomoc materialna oraz psychologiczna dla uchodźców wewnętrznych. Poza tym, w Polsce przeszły leczenie i rehabilitację ponad 500 poszkodowanych w czasie wydarzeń na „Majdanie” oraz żołnierzy, biorących udział w operacji antyterrorystycznej (Antyterrorystyczna Operacja, ATO). Celem polepszenia stanu zdrowia i dla wypoczynku przybyło do różnych województw RP przeszło 2 tys. dzieci przesiedleńców oraz uczestników ATO.

Jesteśmy wdzięczni rządowi polskiemu za udzielenie kredytu w wysokości 100 mln Euro, które zostaną skierowane na rozbudowę infrastruktury granicznej na terenie Ukrainy.

Chciałbym podkreślić, że polskie organizacje pozarządowe aktywnie pomagają Ukrainie. Dzięki działalności setek wolontariuszy z Polski, poziom sympatii wobec Polaków w społeczeństwie ukraińskim stale wzrasta, co stwarza trwałe podwaliny dla rozwoju strategicznego partnerstwa między naszymi krajami w jego wszystkich dziedzinach.

Z satysfakcją zaznaczę, że bez względu na zmiany w sytuacji wewnętrznej na Ukrainie czy w Polsce, zawsze utrzymywał się pomiędzy naszymi krajami dynamiczny dialog polityczny na wysokim i najwyższym szczeblu. Na przykład, w 2014 r. odbyło się 27 dwustronnych wizyt i spotkań, zaś od początku br. – było ich już ok. 20.

Oba nasze kraje przyjęły *Program Współpracy*, w którym wyznaczono priorytetowe zadania dla rozwoju relacji dwustronnych: wzmocnienie dwustronnego dialogu politycznego; współpraca w dziedzinie integracji europejskiej Ukrainy oraz bezpieczeństwa i obronności; współpraca w sferze gospodarki, rolnictwa i bezpieczeństwa energetycznego; współpraca przygraniczna i międzyregionalna oraz współpraca w dziedzinie kultury, oświaty i kontaktów międzyludzkich. Istotnym uzupełnieniem tego Programu stało się podpisanie w sierpniu 2015 r. umowy międzyrządowej o powołaniu Polsko-Ukraińskiej Rady Wymiany Młodzieży.

Konsekwentnemu rozwojowi relacji dwustronnych między naszymi krajami sprzyja dziesięć mechanizmów instytucjonalnych na szczeblu prezydentów, parlamentów i poszczególnych ministerstw. W styczniu 2015 r. zapoczątkowano w Kijowie nową formę współpracy – konsultacje międzyrządowe. Ten format funkcjonuje w relacjach dwustronnych Polski z Niemcami, Francją i Hiszpanią, udowadniając swoją efektywność.

Polska jest największym partnerem handlowym Ukrainy w Europie Środkowo-Wschodniej oraz czwartym największym partnerem handlowym Ukrainy na świecie. W roku 2014 wymiana towarowa między naszymi krajami wyniosła 5,7 mld USD.

Jednocześnie, w ciągu ostatnich dwóch lat musimy niestety zauważyć zmniejszenie się obrotów handlowych między naszymi krajami. W podobny sposób zmniejszyły się wzajemne inwestycje. Przyczyny są oczywiste: wojna na wschodzie Ukrainy, ogólny spadek krajowej produkcji przemysłowej, niskie ceny na tradycyjne grupy towarowe ukraińskiego eksportu na rynkach światowych.

Żeby pomóc w poprawie tej sytuacji promujemy produkty ukraińskie na polskim rynku, sprzyjamy nawiązywaniu kontaktów między potencjalnymi partnerami, poszukujemy najbardziej perspektywicznych form współpracy, pomagamy w prezentacji w Polsce ukraińskich projektów inwestycyjnych. W naszej ocenie, perspektywiczna może być współpraca w sferze energetyki, w obszarze budowy i produkcji maszyn, w branży transportowej, rolnictwie, w zakresie budowy samolotów oraz w dziedzinie informacyjno-komunikacyjnej.

Jednocześnie należy mieć na uwadze, że wejście ukraińskich wyrobów na rynek polski wymaga od naszych eksporterów uwzględnienia specyfiki konsumpcyjnej

lokalnego rynku. Ambasada Ukrainy w RP gotowa jest zawsze gotowa do udzielenia konsultacji ukraińskim spółkom w tych wrażliwych kwestiach.

W dniu dzisiejszym skupiamy się na promowaniu na polskim rynku ukraińskich produktów wysokotechnologicznych. Między innymi opracowywane są wspólne projekty z udziałem Spółki Państwowej „Antonov” jak również projekty z branży kosmicznej.

Chciałbym zaakcentować, iż przedłużenie do końca br. preferencji handlowych UE dla Ukrainy skłaniałoby nasz biznes do zwiększenia eksportu do Polski oraz tworzenia wspólnych przedsiębiorstw, w celu pracy na polskim i innych europejskich rynkach.

Pozytywnie mogę również ocenić nasze dwustronne współdziałanie w sferze energetycznej. Przede wszystkim chciałbym przekazać wyrazy wdzięczności polskim partnerom za zapewnienie rewersowych dostaw gazu na Ukrainę w okresie kryzysów, które miały miejsce w niektórych miesiącach 2014 i 2015 r. Uważam to za jeszcze jeden przejaw solidarności z Ukrainą.

Na razie głównym, zakrojonym na wielką skalę projektem w sferze energetycznej jest budowa gazociągu-interkonektora, który połączy systemy przesyłowe Ukrainy i Polski. Projekt będzie sprzyjać realizacji jednego z celów, a mianowicie zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego Ukrainy poprzez dywersyfikację dostaw gazu. Interkonektor umożliwi nam otrzymywanie gazu z Niemiec, jak również gazu skroplonego z terminalu LNG (Liquefied Natural Gas) w Świnoujściu. Również za sprawą interkonektora będziemy mogli pompować gaz do podziemnych magazynów na Ukrainie i dostarczać go z powrotem do Europy w okresach szczytowego zapotrzebowania.

Nasza współpraca w dziedzinie obronności skupia się przede wszystkim na kwestiach współdziałania z NATO, szkoleniu ukraińskich wojskowych w polskich akademiach wojskowych, zapoczątkowaniu praktycznej działalności wspólnej jednostki wojskowej LITPOLUKRBRIG oraz ewentualnego wkładu Ukrainy do Wyszehradzkiej Grupy Bojowej UE. Szczególny akcent chciałbym położyć na znaczeniu kwestii utworzenia wspólnej litewsko-polsko-ukraińskiej brygady. Traktujemy tę jednostkę jako skuteczne narzędzie szkolenia naszych wojskowych w myśl standardów NATO i podniesienia wzajemnego zaufania między państwami. W brygadzie ma służyć 545 ukraińskich wojskowych. Będzie to druga grupa narodowościowa pod względem liczebności.

Na osobną uwagę zasługuje współpraca między regionami Polski i Ukrainy. Należy zaznaczyć, iż to właśnie z Polską Ukraina ma najbardziej rozwiniętą sieć współpracy międzyregionalnej. W praktyce wszystkie ukraińskie obwody i polskie województwa zawarły umowy o wzajemnej współpracy. Koordynowaniem współpracy międzynarodowej zajmuje się specjalnie do tego powołany organ

– Międzyrządowa Rada Koordynacyjna ds. Współpracy Międzyregionalnej. W ramach porozumień władz lokalnych i samorządów Ukrainy i Polski organizowane są liczne imprezy kulturalne, wymiany młodzieży, rozmaite staże, w tym także służące transferowi wiedzy w zakresie reformy samorządowej. Uważam, iż tak intensywne kontakty międzyludzkie mają kluczowe znaczenie dla zrozumienia osobliwości kultury i mentalności naszych narodów, zaś w ostatecznym rozrachunku – służą zbliżeniu Ukraińców i Polaków.

Powinniśmy „przełamywać” sztuczne podziały pomiędzy naszymi narodami, otwierać istniejące „drzwi” między naszymi krajami. Do momentu podjęcia decyzji o zniesieniu obowiązku wizowego pomiędzy Ukrainą a UE, aktualna pozostaje kwestia rozszerzenia strefy Małego Ruchu Granicznego (MRG) między Ukrainą a Polską zgodnie z formułą „50+ km”. Leży to w obopólnym interesie, zarówno ukraińskiej, jak i polskiej strony. Aczkolwiek kwestia ta, jak wiadomo, leży w gestii Brukseli.

Nie czekając jednak na ostateczną decyzję Komisji Europejskiej, obie strony dokładają starań na rzecz dalszego uproszczenia reżymu MRG. Przykładowo, w grudniu 2014 r. między Ukrainą a Polską podpisany został Drugi Protokół zmieniający Umowę Międzyrządową o zasadach MRG między Ukrainą a Polską. Przyjęte zmiany m.in. rozszerzają strefę MRG o cztery miejscowości w obwodach Wołyńskim i Lwowskim oraz wydłużają okres ciągłego pobytu obywateli w strefie MRG.

Istotną rolę w zbliżeniu oraz pojednaniu narodów ukraińskiego i polskiego odgrywają obustronne więzi kulturalne. Trzeba wykazywać, że Ukraińcy są utalentowanym, dobrze wykształconym narodem o bogatej, przeszło tysiącletniej historii. Chcemy, żeby Ukraina kojarzyła się Polakom nie tylko z imigrantami zarobkowymi, Czarnobyłem czy wojną. Usiłujemy zatem zachowywać aktywność i sprzyjamy w organizowaniu rozmaitych imprez promujących ukraińskie dziedzictwo kulturalne oraz współczesną sztukę ukraińską. Warto wspomnieć tutaj o organizacji Dni Paradżanowa w Polsce, wystawy artystów ukraińskich Iwana Marczuka i Matwija Wajsberga oraz o festiwalu „Most”. Nie mogę nie wyrazić wdzięczności Ukraińcom zamieszkałym w Polsce, którzy aktywnie promują nasze zdobycze kulturalne i tradycje. „Łemkowska Watra”, „Ekołomyja” – jest to ich znaczący wkład w zachowanie tożsamości ukraińskiej w Polsce.

Kiedy się mówi o kulturze i tożsamości Ukrainy, od razu przychodzi na myśl, jak prężnym nosicielem i popularyzatorem naszej kultury jest młode pokolenie. Dzisiaj na polskich uczelniach studiuje ponad 24 tys. młodych Ukraińców. Często się z nimi komunikuję. Są to bardzo obiecujący młodzi ludzie. Cieszę się, że swoją sumiennością i zapałem budują oni wśród Polaków pozytywne skojarzenia

z Ukrainą. Ważne też, że zdobywają europejskie wykształcenie, widzą w praktyce zalety integracji europejskiej, nawiązują liczne kontakty i znajdują przyjaciół w Polsce. W ten właśnie sposób, na szczeblu osobistym, kształtują się przyjazne relacje między narodami.

Polska pozostaje naszym niezawodnym partnerem na arenie międzynarodowej. Popularne stało się zdanie: „Polska adwokatem Ukrainy w UE”. Ale równie aktywnie Polska wspiera również państwo ukraińskie w innych organizacjach międzynarodowych. Jednak, co jest naturalne, kluczowa uwaga partnerów polskich w kontekście wsparcia interesów Ukrainy skupia się na pracy z europejskimi stolicami.

Polska zawsze wspierała ukraińskie dążenia eurointegracyjne. Wspólnie ze Szwecją zainicjowała program „Partnerstwo Wschodnie”, który umożliwił zogniskowanie szczególnej uwagi Europejskiej Polityki Sąsiedztwa na kierunku wschodnioeuropejskim, w tym na Ukrainie. Polscy koledzy poczynili znaczne wysiłki, aby przekonać inne kraje członkowskie UE o konieczności podpisania *Umowy Stowarzyszeniowej* między Ukrainą a Unią w listopadzie 2013 r. w Wilnie. Strona polska czynnie zabiegała o podpisanie politycznej części Umowy w marcu 2014 r., na znak solidarności z Ukrainą związku z rosyjską agresją.

Stanowisko Polski w zakresie wspierania Ukrainy jest konsekwentne także dzisiaj. Strona polska podziela i promuje w Unii zasadnicze oczekiwania Ukrainy w relacjach z Brukselą, którymi są: pomoc finansowa UE w implementacji *Umowy Stowarzyszeniowej*, zniesienie wiz, przyznanie Ukrainie perspektywy członkostwa w UE.

Tymczasem pomysłyne doświadczenia transformacyjne Polski stanowią dzisiaj chyba najbardziej cenną pomoc dla Ukrainy. Biorąc pod uwagę zbliżone wartości potencjałów gospodarczych, terytoriów, liczby ludności, jak również podobną mentalność Ukraińców i Polaków, upatrujemy w Polsce modelowego rozwiązania dla Ukrainy, gwarantującego jej lepszą przyszłość.

Na tym kierunku są już pewne istotne osiągnięcia. Na przykład, polskie doświadczenie w zakresie polityki antykorupcyjnej przyjęte zostało jako podstawa przy opracowaniu odpowiedniego ustawodawstwa na Ukrainie. Wiedząc o pomyslnie przeprowadzonej w Polsce w 1990 oraz w 1998 r. reformie w zakresie decentralizacji, zwróciliśmy się do polskich kolegów z prośbą o podzielenie się doświadczeniem w tej materii. Od marca 2014 r. polscy eksperci rozpoczęli udzielanie pomocy konsultacyjnej, zaś w styczniu 2015 r. została oficjalnie powołana Ukraińsko-Polska Grupa Konsultacyjna ds. Reformy Samorządowej na Ukrainie. Jednym z wyników prac grupy jest projekt zmian w Konstytucji, dotyczących decentralizacji władzy. Poza tym, na początku 2015 r. polski rząd mianował swego Pełnomocnika ds. wspierania reform na Ukrainie.

Moim zdaniem, kluczowym elementem współpracy ukraińsko-polskiej powinno być kontynuowanie wysiłków na rzecz historycznego pojednania i porozumienia między naszymi narodami. Historia nie powinna dzielić naszych narodów. Nie można również dopuścić do tego, aby kwestie historyczne stawały się przedmiotem manipulacji politycznych lub też dostarczały argumentów stronom trzecim, niezainteresowanym trwałym polsko-ukraińskim partnerstwem.

Powinniśmy uczynić wszystko co jest w mocy rządów obu krajów, żeby skutecznie przewyciężyć te bolesne rany w myśl zasady „wybaczamy i prosimy o wybaczenie” i razem budować wspólną, europejską, demokratyczną przyszłość, bez wzajemnych zarzutów oraz oskarżeń. Nawiasem mówiąc, do tego niejednokrotnie wzywali prezydenci obu krajów.

W związku z tym z satysfakcją odnotowuję aktywizację współdziałania Instytutów Pamięci Narodowej Ukrainy i Polski, które w maju 2015 r. doszły do porozumienia w sprawie współpracy na szczeblu historyków. Oczekujemy również na jak najszybsze wznowienie prac Forum Partnerstwa Ukraińsko-Polskiego, którego jednym z celów jest omawianie na szczeblu eksperckim wrażliwych kwestii z zakresu dwustronnej współpracy.

Wierzę w mądrość naszych narodów. Wierzę, że za sprawą własnego, gorzkiego doświadczenia historycznego, jak również dzisiejszych, wspólnych zagrożeń dla bezpieczeństwa, Ukraińcy i Polacy są w pełni świadomi prawdziwej wartości wzajemnej przyjaźni i partnerstwa, jak również są gotowi do wzajemnego przebaczenia i pojednania.

Jako jeden z takich mądrych kroków ku wzajemnemu zbliżeniu oceniam uchwalone w dniu 22 VI 2015 r. oświadczenie Zgromadzenia Międzyparlamentarnego „Ukraina-Polska”, w którym wyraża się gotowość do dalszego, konstruktywnego dialogu historycznego „bez gniewu i uprzedzenia”. Ukraińcy i polscy parlamentarzyści zdecydowali również o utworzeniu wspólnej grupy roboczej dla opracowania deklaracji pojednania w kwestiach historycznych.

Chciałbym jeszcze wymienić podpisany przez ukraińskich i polskich parlamentarzystów (w tym przewodniczących parlamentów Ukrainy i Polski) apel „Nie dajmy się skłócić”, który wzywa obie strony do przeciwdziałania próbom rozniecania wrogości między Ukraińcami i Polakami. Dokument ten powstał z inicjatywy organizacji pozarządowej „Komitet Obywatelski Solidarności z Ukrainą” i zebrał już prawie tysiąc podpisów.

Jestem przekonany, że w oparciu o niezmienną wolę polityczną i wspólne, chrześcijańskie wartości potrafimy pokonać taką samą drogę do pojednania, jaką w swoim czasie pomyślnie przebyły Polska i Niemcy, czy też Niemcy i Francja.

A więc zreasumujmy. Współczesne relacje dwustronne pomiędzy Ukrainą a Polską zapewne w sposób najbardziej wyczerpujący określają takie pojęcia, jak: wspólne interesy, porozumienie, solidarność i wsparcie. Jest to ten właśnie zbiór niezbędnych czynników, który zamienia zwykle, dobrosąsiedzkie relacje w relacje partnerów strategicznych, a nawet – strategicznych przyjaciół.

Dzisiaj jednak coraz bardziej jestem przekonany o tym mianowicie, że naród ukraiński i naród polski wyznają te same wartości moralne – wartości wolności. A wspólne wartości, w moim przekonaniu, są najtrwalszymi podwalinami dla przyjaznych i szczerych relacji między obu krajami.

Prace nad tekstem ukończono w październiku 2015 r.

SŁOWA KLUCZOWE

Ukraina, Polska, współpraca dwustronna, Unia Europejska, NATO, operacja antyterrorystyczna, współpraca gospodarcza, bezpieczeństwo energetyczne, współpraca transgraniczna

KEYWORDS

Ukraine, Poland, bilateral cooperation, EU, NATO, anti-terrorist operation, economic cooperation, energy security, cross-border cooperation.

S u m m a r y

Contemporary bilateral relations between Ukraine and the Republic of Poland

The author outlines and characterizes main areas of Polish-Ukrainian cooperation, which constitute the so called Strategic Partnership. In his opinion, that kind of positive state of mutual relations affects awareness of common interests among the societies and elites of both nations as well as common moral values that both nations hold to. That kind of community of values is the most durable foundation for developing bilateral relations, both in the area of security, energy and trade. It also constitutes a peculiar interpretation of the scope and degree of Poland's support for European and Euro-Atlantic aspirations of Ukraine.